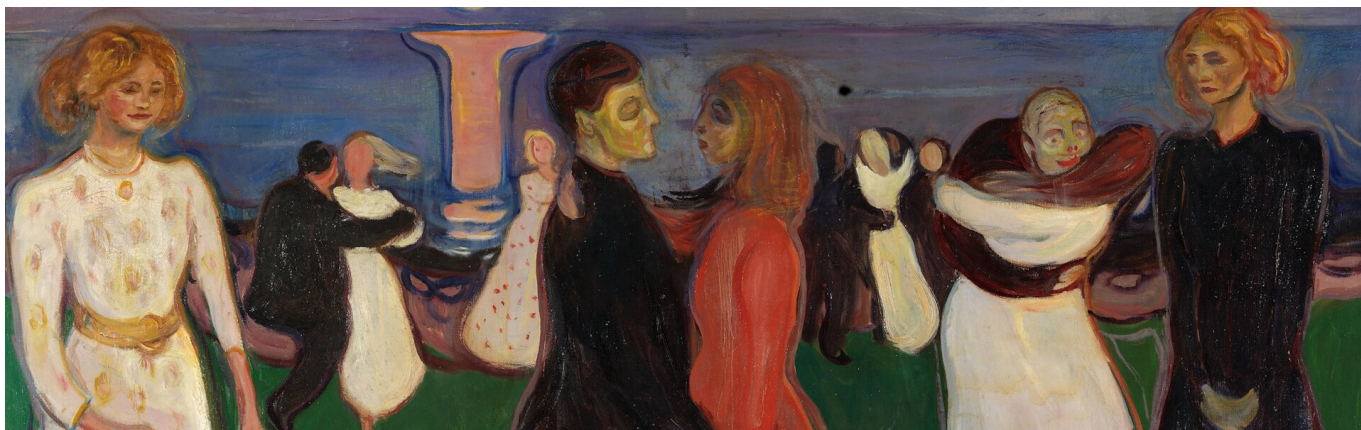

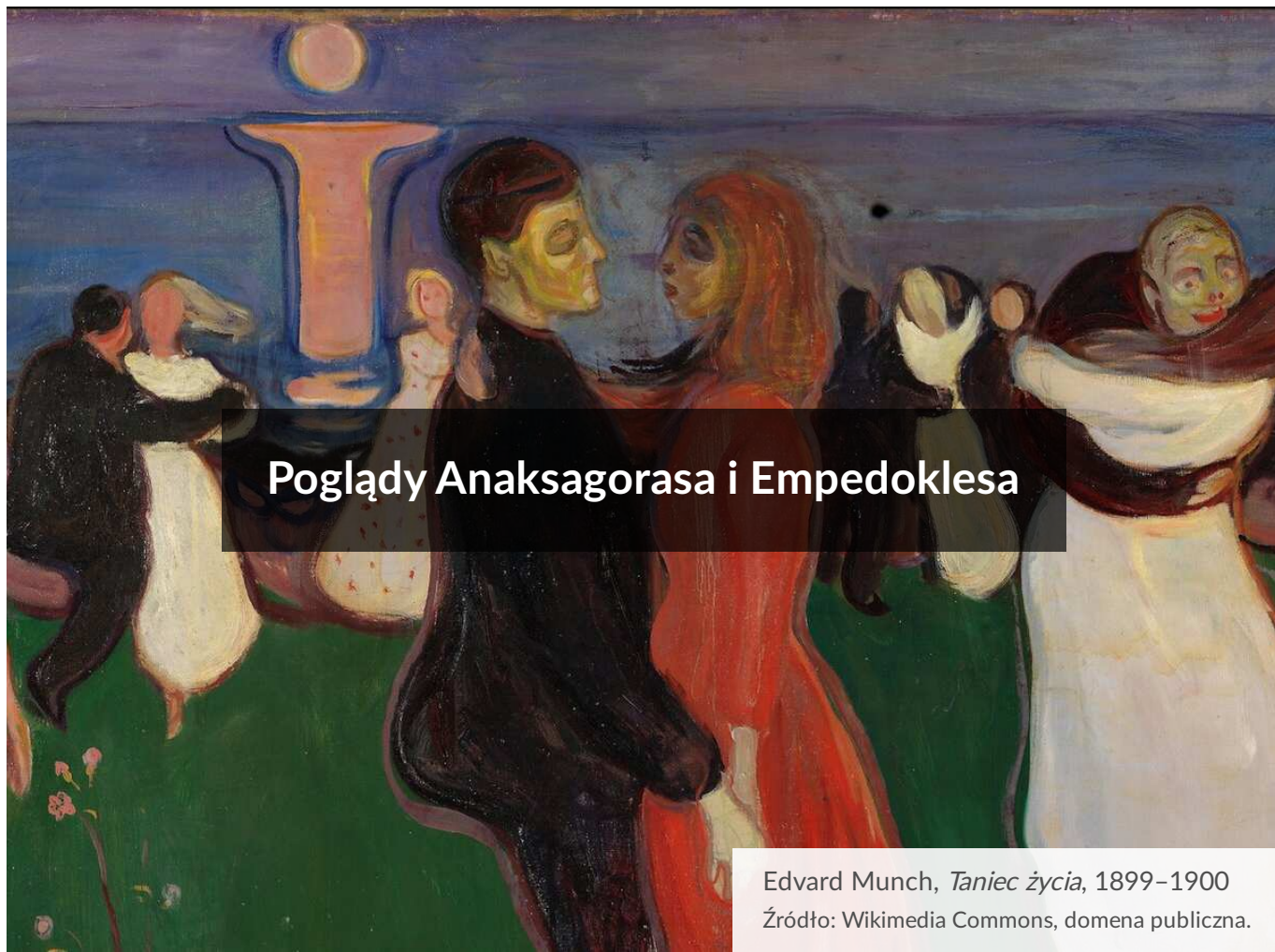

Poglądy Anaksagorasa i Empedoklesa

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Ilustracja interaktywna](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Anaksagoras.
- Empedokles.

Poglądy Anaksagorasa i Empedoklesa

Edvard Munch, *Taniec życia*, 1899–1900
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Czy dzieje świata można wyjaśnić ciągłym zmaganiem się miłości z nienawiścią?

Jeśli z wody, powietrza, ziemi, wody i ognia wywodzą się wszelkie inne materie, co jest siłą, która je uruchamia? Co wprawia żywioły w ruch, co je ze sobą zderza?

Empedokles twierdził, że są to dwie siły przyrody: Miłość i Nienawiść. Uważał także, że kształtują one ludzki temperament. Anaksagoras rozbudował jego teorię żywiołów, podkreślając, że wszystko kształtuje ruch, wywoływany przez znajdujący się poza światem umysł.

Choć teoria żywiołów należy do historii filozofii starożytnej, to przekonanie o wielkiej roli spierania się żywiołów wydaje się słuszne, zarówno w odniesieniu do jednostki, jak i losów świata.

Twoje cele

- Poznasz stworzoną przez Empedoklesa teorię czterech żywiołów.
- Przedstawisz koncepcję powstania świata według Anaksagorasa.
- Przeanalizujesz stanowiska Empedoklesa i Anaksagorasa w kwestii poznania.

Przeczytaj

Filozofia przedsokratejska

Teoria czterech żywiołów Empedoklesa

Teorię o czterech żywiołach Empedokles wykorzystał również w nauce o temperamentach, wedle której charakter człowieka zależał od sposobu wymieszania poszczególnych [wplywów](#) i ich zagęszczenia.

Joachim Beuckelaer, *Cztery Żywioły: Ogień*, 1570

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Poglądy Anaksagorasa

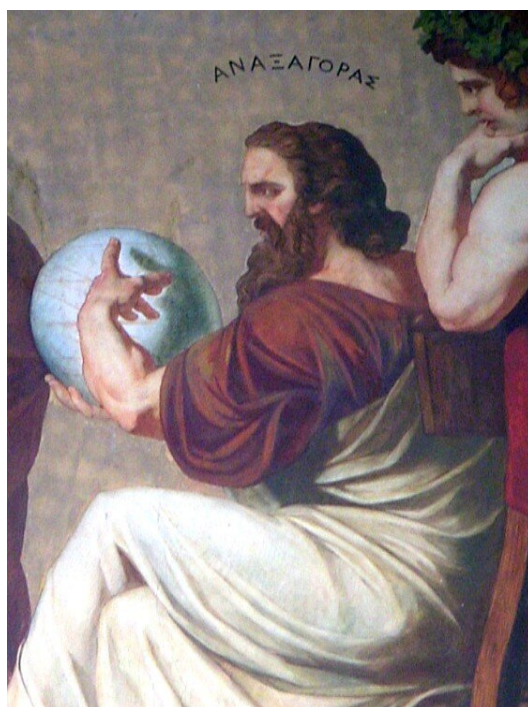
W swoich poglądach Anaksagoras był bliski zarówno Parmenidesowi, ponieważ przyjmował, że byt jest niezmienny, i to, co jest, nie może przestać być, jak i Empedoklesowi, gdyż zgadzał się z nim, że materia składa się z niezmiennych składników.

W uzupełnieniu teorii tego ostatniego dodawał jednak ważne uwagi:

Zagadnienia epistemologiczne i psychologiczne u Empedoklesa i Anaksagorasa

Empedokles swoją uwagę koncentrował na kwestiach epistemologicznych, powiązanych z psychologicznymi. Za pitagorejczykami wierzył w **metempsychozę**. Według niego poznanie ludzkie sprowadzało się do jednej zasady: podobne przyciąga podobne i poznaje podobne. Filozof uważał, że poznanie ma charakter przede wszystkim zmysłowy i polega właściwie na bezpośrednim zetknięciu narządu zmysłu z rzeczą. Zarówno zmysły, jak i rzecz emitują tzw. wypływy, które się spotykają i rozpoznają, a następnie przez pory dostają się do ciała. W podobny sposób tłumaczył funkcjonowanie uczuć w człowieku.

Anaksagoras, inaczej niż Empedokles, uważał, że człowiek postrzega to, co przeciwne, i poznaje świat na zasadzie przeciwieństw, np. poznaje zimno dzięki znajomości ciepła, słodycz dzięki goryczy itp., a stopień poznania zależy od budowy narządów zmysłów. Zmysły ukazują własności rzeczy, ale nie pozwalają poznać ich istoty. Nie wszystko jest zatem dostępne poznaniu zmysłowemu. Istnieje świat zjawisk niewidzialnych. Istnieją prawdy o świecie, które odsłaniają się dopiero poznaniu rozumowemu.

Fragment fresku przedstawiający Anaksagorasa.

Źródło: Eduard Lebedzki, Wikimedia Commons, domena publiczna.

Słownik

hylozoizm

(gr. *hyle* – materia, *dzoon* – życie) pogląd głoszący, że wszelka materia jest obdarzona życiem, a zasada ruchu jest jej immanentną cechą

logos

(gr. *logos* – mowa, słowo, myśl) powszechne prawo rządzące wszelkimi zjawiskami przyrody; bezosobowy umysł odpowiadający za wewnętrzną racjonalność i uporządkowanie świata; pojęcie wprowadzone przez Heraklita

metempsychoza

(gr. *metempsychosis* – wędrówka dusz) pogląd, według którego dusza po śmierci ciała może wcielić się w nowy byt fizyczny; reinkarnacja

neikos

demony kłótni, krzywd i sporów; w *Teogonii* Hezjoda – dzieci Eris – bogini niezgody

philia

zwykle tłumaczona jako przyjaźń lub przywiązanie; pojęcie używane przez starożytnych Greków na określenie miłości braterskiej, przyjacielskiej

wpływy

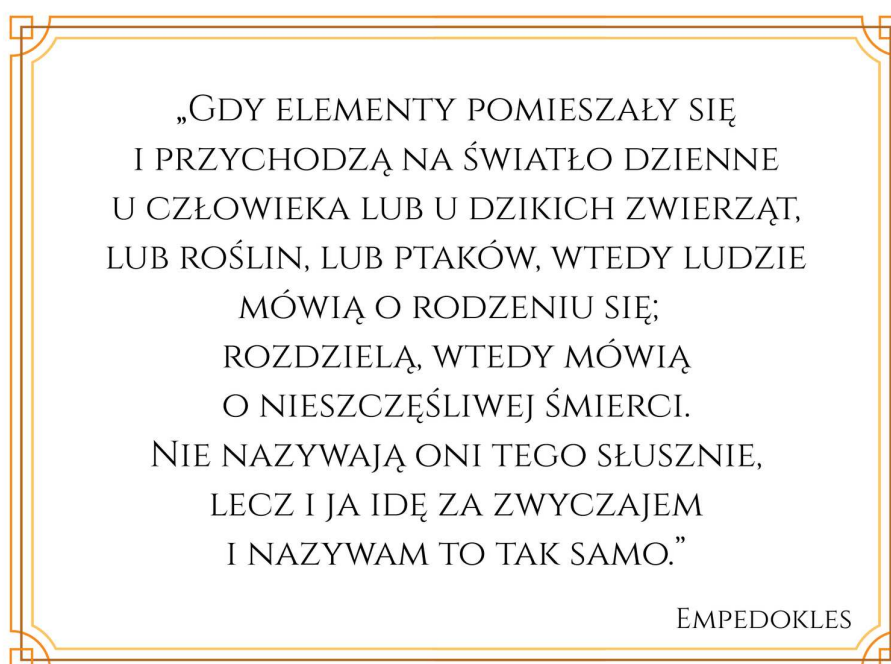
teoria czterech żywiołów została zaadoptowana przez kolejnych filozofów; według Hipokratesa cztery żywioły wpływały na skład i zmieszanie substancji w ciele; substancje te były nazywane humorami i określały konkretne cechy fizyczne; teorię rozwinął potem Klaudiusz Galen, tworząc jedną z pierwszych teorii typów osobowości

Ilustracja interaktywna

Źródło: Pixabay, licencja: domena publiczna.

Polecenie 1

Dlaczego zdaniem Empedoklesa terminy „narodziny” i „śmierć” nie opisują precyzyjnie zjawisk zachodzących w świecie przyrody? Poszukaj odpowiedzi, odwołując się do poniższego cytatu, ilustracji oraz znanych ci poglądów filozofa.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o. o, licencja: CC BY-SA 3.0.

Polecenie 2

Ułóż rozmowę, w której rozmówcy oceniają cykliczną koncepcję dziejów świata według Empledoklesa, przedstawiając argumenty za i przeciw. Pamiętaj o tym, żeby w dialogu znalazły się uzasadnienia poglądów obu stron.

Dyskusję może zapoczątkować autor materiału

Dalszą rozmowę kontynuuje uczeń rozwijając wypowiedzi obu uczestników

Film edukacyjny

Polecenie 1

Jak, zdaniem Empedoklesa, jest skonstruowana rzeczywistość?

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DeTP3LXDN>

Film edukacyjny. Poglądy Anaksagorasa i Empedoklesa.

Wywiad z prof. Janem Hartmanem.

Film opowiada o poglądach filozoficznych Anaksagorasa i Empedoklesa

Polecenie 2

Wyjaśnij, co oznacza twierdzenie Anaksagorasa, że „we wszystkim jest część wszystkiego”.

Ćwiczenie 1

W jaki sposób według Empedoklesa zachodzi poznanie?

- ☐ Poznanie jest wynikiem interpretacji danych i tworzeniu w oparciu o nie sądów.
- ☐ Poznanie ma charakter zmysłowy.
- ☐ Poznanie zachodzi w trakcie bezpośredniego zetknięcia narządu zmysłu z przedmiotem poznania.
- ☐ Umysł człowieka odpowiada za wewnętrzne poznanie i porządkowanie wiedzy.

Ćwiczenie 2

Praca domowa

Ćwiczenie 3

Napisz esej, w którym zastanowisz się, czy Empedokles i Anaksymander byli naukowcami.

Dla nauczyciela

Autor: Katarzyna Maćkowska

Przedmiot: Filozofia

Temat: Poglądy Anaksagorasa i Empedoklesa

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

III. Pierwsze spory filozoficzne. Uczeń:

- 1) analizuje pytanie „czy istnieje jedna zasada, czy wiele zasad rzeczywistości?” oraz w jego kontekście rekonstruuje spór między monizmem (np. Tales) a pluralizmem (np. Empedokles);
- 2) dyskutuje na temat „czy rzeczywistość w swej istocie jest zmienna, czy niezmienna?”, przedstawiając argumenty na rzecz wariabilizmu (Heraklit) oraz statyzmu (eleaci);

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele lekcji. Uczeń:

- pozna stworzoną przez Empedoklesa teorię czterech żywiołów;
- przedstawi koncepcję powstania świata według Anaksagorasa;
- przeanalizuje stanowiska Empedoklesa i Anaksagorasa w kwestii poznania.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- odwrócona klasa;
- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- dyskusja;

- film;
- esej filozoficzny;
- mapa myśli.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uczniowie zapoznają się z treściami w sekcji „Przeczytaj”.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel, po zalogowaniu na platformie, wyświetla na tablicy interaktywnej lub za pomocą rzutnika temat lekcji. Nawiązując do zagadnień opisanych w sekcji „Wprowadzenie”, omawia zaprezentowane cele. Uczniowie ustalają kryteria sukcesu.
2. Krótka rozmowa wprowadzająca w temat lekcji: *Jeśli z wody, powietrza, ziemi, wody i ognia wywodzą się wszelkie inne materie, co jest siłą, która je uruchamia? Co sprawia żywoły w ruch, co je ze sobą zderza?*

Faza realizacyjna:

1. **Mapa myśli.** Nauczyciel prosi uczniów o połączenie się w pary, a następnie na tablicy zapisuje hasło: *POGLĄDY ANAKSAGORASA I EMPEDOKLESA*. Uczniowie wykonują mapę myśli, zapisując na kartkach swoje pomysły w wyznaczonym czasie. Wybrana para zapisuje na tablicy swoje propozycje wokół postawionego problemu, po czym są one uzupełniane przez pozostałe pary, których pomysły nie zostały jeszcze zapisane.
2. **Praca z multimediami nr 2.** Nauczyciel prezentuje multimedia z sekcji „Film edukacyjny”. Tym razem uczniowie pracują w parach, przygotowując odpowiedzi na pytania:
 - *Jak, zdaniem Empedoklesa, jest skonstruowana rzeczywistość?*
 - *Co oznacza twierdzenie Anaksagorasa, że „we wszystkim jest część wszystkiego?”*
 Po wyznaczonym czasie wybrane pary odczytują swoje odpowiedzi na forum. Inni

uczniowie uzupełniają ich wypowiedzi. Nauczyciel pilnuje porządku pracy, pełni rolę doradcy i udziela uczniom informacji zwrotnej.

3. Następnie uczniowie wykonują ćwiczenia nr 1 i 2 z sekcji „Film edukacyjny”.

4. **Praca z multimedium.** Nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej materiał z sekcji „Grafika interaktywna”. Odczytanie polecenia do multimedium: *Dlaczego zdaniem Empedoklesa terminy „narodziny” i „śmierć” nie opisują precyzyjnie zjawisk zachodzących w świecie przyrody? Poszukaj odpowiedzi, odwołując się do poniższego cytatu, ilustracji oraz znanych ci poglądów filozofa. Wspólna praca całego zespołu klasowego nad odpowiedziami.*

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie wykonują polecenie: *Ułóż rozmowę, w której rozmówcy ocenią cykliczną koncepcję dziejów świata według Empedoklesa, przedstawiając argumenty za i przeciw. Pamiętaj o tym, żeby w dialogu znalazły się uzasadnienia poglądów obu stron.*
2. Nauczyciel ponownie wyświetla na tablicy temat lekcji zawarty w sekcji „Wprowadzenie” i inicjuje krótką rozmowę na temat kryteriów sukcesu. Czego się uczniowie nauczyli?
3. Wszyscy uczniowie podsumowują zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.

Praca domowa:

1. Napisz esej, w którym zastanowisz się, czy Empedokles i Anaksymander byli naukowcami.

Materiały pomocnicze:

- Krokiewicz A., *Zarys filozofii greckiej*, Warszawa 2000.
- *Słownik-przewodnik filozoficzny. Osoby, problemy, terminy*, oprac. zbiorowe, Lublin 2012.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Nauczyciel może wykorzystać medium w sekcji „Ilustracja interaktywna” do pracy przed lekcją. Uczniowie zapoznają się z jego treścią i przygotowują do pracy na zajęciach w ten sposób, żeby móc samodzielnie rozwiązać zadania.